

החדש יתקדש¹

הרב איתמר אלדר

כימים אשר נחו

הפור שהפיל המן קבע את הגזרה על היהודים ליום י"ג באדר. האיגרות הראשונות כללו את הגזירה "להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אָחַד" (אסתר ג, יג). חרף בקשת אסתר, הן לא התבטלו, כי הרי "כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב" (שם ח, ח). בשל כך, צריך היה לכתוב כנגדן איגרות שניות, ובהן ניתנה רשות ליהודים להיקהל ולעמוד על נפשם, באותו היום - י"ג באדר. גזירת השמד נכתבה ליום אחד וכך גם האפשרות שניתנה ליהודים להילחם ולעמוד על נפשם, אלא שהיה הבדל בין שושן הבירה לבין שאר המקומות:

ותאמר אסתר אם על המלך טוב ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום ואת עשרת בני המן יתלו על העץ: ויאמר המלך להעשות כן ותנתן דת בשושן ואת עשרת בני המן תלו: ויקהלו היהודים אשר בשושן גם ביום ארבעה עשר לחדש אדר ויהרגו בשושן שלש מאות איש ובבנה לא שלחו את ידם: ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמד על נפשם ונוח מאיביהם והרג בשנאייהם חמשה ושבעים אלף ובבנה לא שלחו את ידם: ביום שלשה עשר לחדש אדר ונוח בארבעה עשר בו ועשה אתו יום משתה ושמחה: והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלשה עשר בו ובארבעה עשר בו ונוח בחמשה עשר בו ועשה אתו יום משתה ושמחה: על כן היהודים הפְּרָזִים היְשָׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עָשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אָדָר שְׂמֵחָה וּמְשֻׁתָּה וְיוֹם טוֹב וּמְשֻׁלָּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ (שם ט, יג-יט).

¹ המאמר הינו שיכתוב שיעור שהעביר הרב בישיבה, ושעבר את ביקורתו.

אסתר ביקשה רשות מאחשוורוש לעמוד על נפשם ולהילחם גם למחרת, בי"ד בחודש. כך שבשושן הבירה הקרבות של היהודים נמשכו יומיים. ממילא, בפרוות נחו היהודים מאויביהם וחגגו בי"ד באדר, ובשושן הבירה בט"ו בו.

פסוק יח מספר על החגיגות של אותה שנה: "וְהַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן נִקְהְלוּ בְּשִׁלְשָׁה עֶשְׂרֵי בּוֹ וּבְאַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי בּוֹ וַנּוּחַ בְּחַמְשָׁה עֶשְׂרֵי בּוֹ וַעֲשָׂה אֶתְּוֹ יוֹם מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה", ובפסוק יט נכתב: "עַל כֵּן הַיְהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עָשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי לְחֹדֶשׁ אֲדָר שְׂמִחָה וּמְשֻׁתָּה וַיּוֹם טוֹב וּמְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ". אם נדייק, נגלה שפסוק זה כבר אינו מתאר את שהתרחש בשנת הנס, אלא הוא מספר לקורא את שהתרחש מנקודת מבט חדשה, מתוך הסתכלות לאחור. הפסוק מלמד אותנו כי בעקבות הלחימה נהגו היהודים היושבים בפרזים לעשות את יום י"ד באדר ליום שמחה ומשתה, אך הכתוב כלל לא מתאר את המנהג של היהודים שאינם בפרזים.

אכן, קביעת המנהג לא הסתיימה בשלב זה. מרדכי שולח איגרות לכל היהודים ובהן בקשה (שם, כ-כח):

וַיִּכְתֹּב מְרֹדֶכִי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ הַקְּרוּבִים וְהַרְחֹקִים: לְקִיָּם עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חַמְשָׁה עֶשְׂרֵי בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: כִּימִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְהוּדִים מְאוּיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נִהְפְּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֲבֵל לַיּוֹם טוֹב לְעֹשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה וּמְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְנֹת לְאֲבִיוֹנִים: וְקִבַּל הַיְהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר כָּתַב מְרֹדֶכִי אֲלֵיהֶם: כִּי הֵמָּן בֶּן הַמְּדֵתָא הָאֲגָגִי צָרַר כָּל הַיְהוּדִים חָשַׁב עַל הַיְהוּדִים לְאֲבָדָם וְהִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרֵל לְהִמָּם וּלְאֲבָדָם: וּבָבֶאֱהָ לְפָנָי הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם הַסֵּפֶר יָשׁוּב מִחֲשַׁבְתּוֹ הִרְעָה אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְהוּדִים עַל רָאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֵת בְּנָיו עַל הָעֵץ: עַל כֵּן קָרָאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פּוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר עַל כֵּן עַל כָּל דְּבָרֵי הָאֲגָרָת הַזֹּאת וּמָה רָאוּ עַל כֵּךָ וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם: קִימוּ וְקִבְלוּ הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זֶרַעַם וְעַל כָּל הַגְּלוּיִם עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוּר לְהִיּוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כְּכַתְּבָם וְכַזְּמָנָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וְדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וַיְמִי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְהוּדִים וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזֶּרַעַם.

כפי שראוי לעשות תמיד כשלומדים תנ"ך, ננסה "לשכוח" את כל מה שאנחנו יודעים ביחס לספר בו אנו עוסקים ואת אופן קיום החג ומנהגיו כפי שאנו מכירים. מרדכי מבקש מכל היהודים לקיים דווקא בימים י"ד וט"ו באדר מנהגים המזכירים את ההצלה הגדולה, "כִּימִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְהוּדִים מְאוּיְבֵיהֶם". בקשת מרדכי מעניינת,

כיוון שהוא לא מציין באיגרותיו חלוקה בין הפרזות לשובן הבירה, אלא מבקש מכלל היהודים לחגוג את שני הימים, והיהודים אכן מקבלים זאת על עצמם.

לכאורה, אם לא היינו מכירים את המגילה, היה נדמה שהגענו לסופה. אין מקום יותר טוב ונכון מזה לסיום, גם הפסוקים נותנים רושם של סיכום: "קִיְמוּ וְקַבְּלוּ הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זֶרְעָם וְעַל כָּל הַנְּלוּיִם עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוּר לְהִיטּוֹת עֲשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כְּכַתְּבָם וְכִזְמָנָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וְדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וַיְמִי הַפְּוֹרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבֹרוּ מִתּוֹךְ הַיְהוּדִים וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזֶּרְעָם". אלא שהמגילה ממשיכה (שם, כט-לב):

וּתְכַתֵּב אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה בַּת אֲבִיחַיִל וּמְרַדְכֵי הַיְהוּדִי אֶת כָּל תְּקֵף לְקִים אֶת אֲגֵרַת הַפְּוֹרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִית: וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְהוּדִים אֶל שִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מְלָכוֹת אַחֲשֹׁרוֹשׁ דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת: לְקִים אֶת יְמֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם כְּאֲשֶׁר קִים עֲלֵיהֶם מְרַדְכֵי הַיְהוּדִי וְאַסְתֵּר הַמֶּלֶכָה וְכִאֲשֶׁר קִימוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זֶרְעָם דְּבָרֵי הַצְּמֹת וְזַעֲקָתָם: וּמֵאֲמַר אֶסְתֵּר קִים דְּבָרֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בַּסֵּפֶר.

מה פשר האיגרות שכותבת אסתר? הרי מרדכי כבר שלח בקשה וכולם מקיימים את דבריו, כבר נכתבו פסוקי סיום חגיגיים! במה תוכן האיגרות של אסתר שונה מהאיגרות הקודמות של מרדכי?

אם כן, אנו רואים חזרה משולשת בנוגע לקביעת חגיגות היהודים לדורות. בפעם הראשונה בפסוק יט, עם תיאור המנהג באופן סתמי; בפעם השנייה בפסוק כ בעקבות איגרת מרדכי; ובפעם השלישית עם איגרת אסתר בפסוק כט. מסוף המגילה רואים בבירור כי קביעת ימים אלו כימי חג לכלל ישראל לא הייתה פשוטה. הדבר מובן לאור העובדה כי מדובר בשני מנהיגים הנמצאים בגלות, ומבקשים בעקבות אירוע גלותי לחדש חג שיצטרף למועדי התורה, דבר חסר תקדים; ובנוסף, לאור העובדה שמדובר בתקופה שלאחר תחילת שיבת ציון והצהרת כורש, כשהיהודים כבר עולים לארץ ישראל כדי לבנות את בית המקדש, ומתחיל להירקם מרכז רוחני ארץ ישראלי. מתוך כך נשאל שתי שאלות. ראשית, כיצד נקבע חג שמצטרף למועדי התורה? ושנית, כיצד נקבע חג על ידי שני מנהיגים גלותיים, בעוד ישנו מרכז ארץ ישראלי?

בין אסתר למרדכי

נעקוב אחרי התגלגלות האיגרות. כבר ראינו שההבדל המרכזי בין המנהג הפשוט המוזכר בפסוק יט ובין איגרת מרדכי, הוא הרצון שכל עם ישראל יחגוג את חג הפורים במשך יומיים. הרצון הזה של מרדכי הוא ברור - מהלך שבו כל העם חוגג במשך יומיים, בלא חלוקה בין החוגגים בי"ד באדר לחוגגים בט"ו, משמר את התאריכים הללו כחג כלל לאומי ולא כזיכרון לאירוע קהילתי. מגמתו של מרדכי

להפוך את החג הזה לחג קולקטיבי, בולטת גם באופן שבו מרדכי מזכיר את המן: "כי המן בן המדתא האגגי צרר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם והפיל פור הוא הגורל להמם ולאבדם" (שם ט, כד). המן מוזכר כצורר היהודים מספר פעמים במהלך המגילה אך זו הפעם היחידה בה הוא מוזכר כצורר כל היהודים. מרדכי מסביר ליהודים שמדובר פה בקטסטרופה הרלוונטית לכולם, החגיגות של ט"ו באדר הן לא הסיפור של היהודים שנמצאים בשושן בלבד, כמו שחגיגות י"ד באדר רלוונטיות גם לתושבי שושן שעוד לחמו ביום הזה. אך כנראה שמרדכי לא לגמרי מצליח, ואסתר מרגישה צורך לכתוב איגרות נוספות.

איגרות מרדכי ואסתר שונות. מעבר להבדל בזהות השולח, ישנו הבדל מובהק גם בזהות הנמענים, בעוד מרדכי שולח ספרים אל "הקרובים והרחוקים", דהיינו הקרובים לשושן והרחוקים ממנה, אסתר שולחת ספרים "אל כל היהודים אל שבע ועשרים ומאה מדינה".

ההבדל השלישי והדומיננטי ביותר הוא בתוכן, מרדכי כותב: "לקים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה: כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלות מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים". ואסתר אומרת: "לקים את ימי הפרים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצמות וזעקתם". אסתר אומרת "בזמניהם", זאת אומרת שאולי היא פותחת מחדש את האפשרות לפיצול. אבל בעיקר, היא מוסיפה את "דברי הצמות וזעקתם", אסתר נוגעת בדבר, והיא זוכרת לא רק את הישועה שהייתה, אלא גם את הכניסה אל המלך, את בקשת "וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום" (שם ד, טז).

חדש עלינו

אפשרות אחרת של הבנת משמעות המילים "דברי הצמות וזעקתם", תעמיד את דרישת אסתר באופן חדש ותענה על שתי השאלות שהיו לנו. ניתן להסביר את המילים הללו כניסיון של אסתר להזכיר את הצומות המוכרים לנו מאז חורבן הבית. היא רוצה להגיד שיש דבר כזה לחדש חגים. היא טוענת שכבר נפתח הפתח לחכמים לקבוע מועדים חדשים שמחייבים את כלל ישראל, וכפי שהיא ומרדכי ושאר היושבים בגלות שימרו את הצומות שקבעו היושבים בארץ ישראל, כעת היא רוצה לחדש חג בי"ד ובט"ו באדר.

הבעיה השנייה שהייתה לנו עסקה בנייתו מארץ ישראל. הבקשה של מרדכי ואסתר הציפה את השאלה בדבר מיקומו של המרכז הרוחני, האם הוא נמצא בשושן הבירה או בארץ ישראל? לאורך הדורות שאחר כך המשיך עם ישראל לעסוק בשאלה הזו ביחס לעיבור החודש, האם המרכז הרוחני הוא בבבל, שם יושבים יהודים רבים, או בארץ ישראל? אם כן, יש צד בדברי אסתר בו היא רוצה ליצור זיקה לירושלים. היא אומרת שהימים שהיא רוצה לקבוע הם בעצם המשיך לימי הצום והתענית. כשם שתשעה באב הוא אחרי החורבן, גם ימי הפורים הם ימים שאחרי החורבן, ויש להם תפקיד זהה - להביא אותנו בחזרה לארץ ישראל. הרצון ליצור זיקה לירושלים החל עוד כשאסתר השמיטה את מושג "הַקְרֹבִים וְהַרְחֹקִים" המופיע בדברי מרדכי, המעמיד את שושן הבירה כמרכז שאליו מתייחס הכל.

נקודה נוספת בדברי אסתר שיש לשים לב לקיומה, הן המילים "דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת" (שם ט, ל). בפתחת תיאור איגרת אסתר נכתב: "וְתִכְתֵּב אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה... אֶת כָּל תִּקְוָה" (שם ט, כט), יש בדברים אלו מן תחושה של כוחניות הנדרשת לקביעת הימים האלה, אך מצד שני אופן כתיבת האיגרות ותוכן היה "דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת". יש כאן מגמה מרוככת יותר של אסתר, שאולי גם קשורה להיותה אישה, בניגוד למרדכי. מגמה שהמטרה שלה היא לאפשר לימי הפורים להתקבל אצל כל ישראל. מאחורי הבקשה הזו של אסתר עומדת תנועה הרבה יותר פנימית והרבה יותר עמוקה.

כתבוננו לדורות

אסתר על פי חז"ל אומרת בתחילה "קבעוני לדורות". הגמרא (מגילה ז, א) אומרת שחז"ל ענו לה: "קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות". חז"ל לא רק אומרים לה - "אם נקבע את החג, אז...", אלא כמו מזכירים לה את הסוף של המגילה: "וַיֵּשֶׁם הַמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּרוּשׁ מִסַּעַר הָאָרֶץ וְאֵי הַיָּם" (אסתר י, א). זהו חג של גלות, שבסופו היהודים עודם בגלות, עודם משועבדים לאחשוורוש. כשחז"ל באים ואומרים "קנאה את מעוררת עלינו", הם אומרים לה שזה לא חג של גאולה, זה לא חג שעם ישראל יוצא בו מעבדות לחירות, זה לא חג בו הוא מקבל תורה, זה בסך הכל חג שמציין צרה שעם ישראל הצליח להיחלץ ממנה. ביחס לאמירת הלל בפורים אומרים חז"ל (מגילה יד, א): "אכתי עבדי אחשוורוש אנן". כלומר הטענה כלפי אסתר אינה טענה טכנית אלא טענה מהותית, אי אפשר לקבוע חג במציאות של גלות ושעבוד.

לאחר מכן אומרת אסתר "כתבוננו לדורות". היא אינה מבקשת לקבוע חג בלבד, אלא אף להכניס את קורותיו לתנ"ך. משמעות הבקשה היא הרצון להגיד שהסיפור שהתרחש בשושן הוא דבר ה', אמירה א-להית, שהרי כאלה הם התכנים שנכנסים לתנ"ך. התשובה שאסתר מקבלת מחז"ל (שם ז, א) היא: "'הלא כתבת לך שלישים'".

(משלי כב, כ) - שלישים ולא רבעים". הם בעצם אומרים לה, בכתיבת סיפור עמלק ישנם שלושה שלבים; פעם אחת מוזכר עמלק בפרשת בשלח, בפעם השנייה בפרשת כי תצא, ובפעם השלישית בספר שמואל, ביחס לאגג. המכסה שהייתה לסיפור עמלק התמלאה, ואין עוד מקום לספר את סיפורך. ובכל זאת, חז"ל מכניסים את מגילת אסתר לתנ"ך, הם מסתמכים על פסוק מן התורה מעניין עמלק שבפרשת בשלח: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֵאת זְכוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זְכוֹר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם" (שמות יז, יד). חז"ל לומדים כך: "כְּתֹב זֵאת" - מה שכתוב בתורה, בפרשות בשלח וכי תצא; "זְכוֹן" - את שכתוב בנביאים; "בְּסֵפֶר" - המגילה.

מלכתחילה הן הקושי והן הפיתרון אינם מובנים. מה בכך שכתוב "הֲלֹא כְּתַבְתִּי לְךָ שְׁלִישִׁים"? האם לא מצאנו דברים שנכתבו יותר משלוש פעמים? גם התירוף אינו נהיר, מה בכך שניתן לפרק את הפסוק לארבע שלבים?

הכתובים - רוח הקודש

אסתר מקיימת וויכוח עמוק מאד עם חז"ל, אין זה רק וויכוח אינטרסנטי של אסתר הדורשת שיזכרו אותה לדורות, אלא דיון ענייני בעצם השאלה האם יש מקום לכתובים, מעבר לתורה ולנביאים. בניסוח יותר עמוק ורוחני, נאמר כי אסתר מתווכחת עם חז"ל האם יש דבר ה' מעבר לדברי הנבואה שאפשר, ראוי ונכון להקשיב לו. היא מבררת האם יש מושג כזה שנקרא רוח הקודש, מעבר לתורה שהוריד משה רבנו. כשחז"ל אומרים לה בראשית הדיון "הֲלֹא כְּתַבְתִּי לְךָ שְׁלִישִׁים", שלישים ולא רבעים", לא מדובר בוויכוח על מספרים והקצאות - דווקא שלוש ולא ארבע. הם אומרים שאין עוד מקום להכניס את עניין עמלק, כי זה כבר כתוב בתורה ובנביאים, ואם כן, מה יש לך, אסתר, לחדש בעניין? את שהיה לריבוננו של עולם להגיד בעניין עמלק הוא כבר אמר. ואילו אסתר אומרת שצריך לפתח הקשבה חדשה לדבר ה' שמתגלה דרך סוג חדש של גילוי שאינו תורת משה, ואינו נבואת ירמיהו ויחזקאל, אלא הוא רוח הקודש של הכתובים. אומרת אסתר, אחרי שתפחת את ליבכם ואוזניכם לדבר ה' המופיע באופן שכזה, תקבלו לא רק אותי, אלא גם דברים שקדמו לי - את שיר השירים, ואת קהלת, את איוב ועוד רבים. אסתר מתעקשת על פתיחת מחלקה חדשה בתנ"ך שתקרא להלן "מחלקת כתובים". והתשובה של חז"ל לאחר הסכמתם היא: "כְּתֹב זֵאת זְכוֹן בְּסֵפֶר". התשובה בעצם מאפשרת את שלוש הדרכים בהן ניתן לשמוע את דבר ה', דרך ה"כְּתֹב זֵאת", התורה שבכתב; דרך ה"זְכוֹן", זיכרונו של ה' המופיע בנבואה; וכן "בְּסֵפֶר" האישי, רוח הקודש.

במובן זה אסתר מחוללת שינוי דרמטי. אסתר מלמדת שדבר ה' אינו רק הדבר הברור והגלוי שמתחיל ב"וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר" כפי שהתרגלנו, אלא אפילו דברי

חרבונה האומר: "גם הנה העץ" (אסתר ז, ט). על אף שזו באמת מגילה של הסתר פנים ושל היעדר התגלות, מדובר בדבר ה', וראוי להתייחס לימים האלה כימי חג כלל ישראליים. ומדוע? מפני שיש גילוי אחר של ריבוננו של עולם בעולם. אמנם יש כתובים שקדמו למגילת אסתר, אבל אסתר היא הספר הראשון שביקשו להכניסו לתנ"ך, הגם שאין בו בכלל אזכור של ריבוננו של עולם.

כתחילה למלים "נְדָדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" (אסתר ו, א) הייתה המגילה יכולה לכתוב בפשטות "וה' הדיר את שנתו של אחשוורוש בלילה ההוא"; בכוונה תחילה כותבי המגילה מסתירים את ריבוננו של עולם וכותבים "כִּי אִם הִחְרַשׁ תִּחְרִישִׁי בְּעַת הַזֹּאת רִיחַ וְהִצְלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים מִמְּקוֹם אַחֵר" (שם ד, יד). על אף שבקלות היה אפשר לכתוב: "רִיחַ וְהִצְלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים מִה' יתברך". לכולם ברור מיהו אותו "מקום" אליו מתכוון מרדכי. אנחנו מתאמצים בכוח בקריאת המגילה לנגן את "נְדָדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" במנגינת "המלך" שבשחרית של ימים נוראים כדי להיזכר בה' יתברך, וחזו"ל יודעים להגיד שבכל מקום שנכתב "המלך" הכוונה היא למלך מלכי המלכים. אבל למגילה זה לא נכנס, ולא במקרה. אסתר מלמדת על דבר ה' החדש, שאין בו "כה אָמַר ה'" והתגלות ברורה, אלא היעלם והסתרה. על הפסוק "וְאֶנְכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר" (דברים לא, יח), אומר ה"שפת אמת" (פורים תרנה) - הקב"ה מסתיר את ה"אנכי" שלו, את ה"אנכי ה' אֶ-לֵהֱיָךְ" (שמות כ, ב) של התגלות דבר ה' כפי שהוא מופיע בתורה ובנבואה. הוא מסתתר וכביכול מתחפש, לדוגמא, לחרבונה. מדוע אנו שרים בדביקות עצומה "וגם חרבונה זכור לטוב"? מי הוא היה? בסך הכל סריס פרסי! מאיפה באה לנו העין הטובה הזו אם לא מאסתר שמתייחסת לסיפור שלה ככזה שבו הקב"ה מתגלה בכל פרט ופרט!?

המציאות הא-להית

כל החידוש הזה דרמטי עבורנו, חזו"ל (מדרש משלי ט, ב) אומרים שכל החגים כולם יעברו ורק פורים יישאר, אמנם ר' אלעזר מוסיף את יום כיפור, אך פורים הוא העיקר. זאת משום שפורים רלוונטי מאד בשבילנו. פסח, לדוגמא, מעבר למובנים החסידיים של "היציאה לחירות", פחות רלוונטי, מפני שעשר מכות וקריעת ים אינם מראות שכיחים כל כך, בלשון המעטה. פסח מקנה לנו נקודת מבט ממנה קל מאד לראות את הקב"ה - הוא על הים! יש דיבור ישיר! וכן הדבר בשבועות ובסוכות. במובן זה פורים מקנה לנו נקודת מבט עמוקה יותר משאר המועדים. בפורים אתה לא רואה כלום! אתה רואה רק צירופי מקרים שניתן להסבירם בדרך זו או אחרת, אבל אין התגלות ונבואה, אין דיבור ישיר. אסתר ומרדכי רוצים שהחג הזה יתוקן, דווקא מפני שהם אנשי הגלות. הם מבינים שיש להם תפקיד היסטורי שמטרתו

לאפשר לכל עם ישראל לפתח ראייה "פורימית", המצליחה לראות גילוי א-להי בכל מציאות - דבר חשוב לאלפיים שנות הגלות שתבאנה אחר כך.

ראיית הקב"ה בכל מציאות היא גישה מרחיקת לכת עד כדי הדרישה לראות את הקב"ה אפילו במציאות של המן. זו אולי משמעות הביטוי "עד דלא ידע בין ארור המן לכרוך מרדכי" (מגילה ז, ב). את נקודת המבט הזו נתנה לנו אסתר במתנה, תוך שהיא התעקשה מול חז"ל שיתייחסו לסיפור ההצלה כגילוי של הקב"ה, ומתוך כך אפשרה לנו לראות פתאום איך הקב"ה מופיע בכל מציאות, גם כשהאבחנות אינן ברורות. בסיפור יציאת מצרים מאד ברור מי הם המביאים את דבר ה' - משה ואהרן. ואילו במגילת אסתר? אף אחד לא מדבר בשם ה', אבל כולם מדברים בשמו - מרדכי ואסתר; המן וזרש, להבדיל; חרבונה והסריסים. כולם.

ההתעקשות של מרדכי ואסתר, היא הסוד הגדול של פורים שהופך אותו לחג כל כך משמעותי ונצחי עבור עם ישראל. הוא חג שהופך את הקב"ה מכזה שכביכול יושב על הים לכזה שנמצא בכל מקום. פורים מעניק לנו את היכולת להנכיח את ריבוננו של עולם בעולם, וראוי לעשות זאת אפילו בלא השפעת יין...